

УДК 001.895:378.147.091.3

I - 66

Редакційна колегія:

Ляшенко Віктор, начальник навчального відділу, к.с.-г.н., доцент

Бурлака Олена, методист II категорії навчального відділу

Браславець Тетяна, керівник виробничої практики навчального відділу

Ком'ютерний набір – автори тез

Комп'ютерна верстка – Бурлака Олена, Цись Карина

Відповідальність за правильність наведених статистичних даних, фактів та посилань на інформаційні джерела несуть автори тез

Інноваційні підходи в освіті: інтеграція технологій, науки та практики у підготовці фахівців: матеріали 56-ї науково-методичної конференції викладачів і аспірантів. Полтава : ПДАУ, 2025. 222 с.

alleged lack of critical thinking', *Procedia – Social and Behavioral Sciences*, 215, pp. 2–8.

2. Egege, S. & Kutieleh, S. (2004) 'Critical thinking: Teaching foreign notions to foreign students', *International Education Journal*, 4(4), pp. 75–85.

3. Rear, D. (2017) 'Reframing the debate on Asian students and critical thinking: Implications for Western universities', *Journal of Contemporary Issues in education*, 12(2), pp. 18–33.

4. Shaheen, N. (2012) *International Students at UK Universities: Critical Thinking-Related Challenges to Academic Writing*, Doctoral thesis, University of Huddersfield. Available at: <http://eprints.hud.ac.uk/id/eprint/16429>

РОЗВИТОК КРИТИЧНОГО МИСЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ЗАСАДАХ СОКРАТИВСЬКОГО МЕТОДУ ОПИТУВАННЯ

Токуєва Наталія, к. пед. н., доцент

Одним із найважливіших завдань, які стоять перед педагогами вищої школи, є підготовка висококваліфікованого, конкурентоспроможного фахівця, який у своїй майбутній професійній діяльності зможе чітко виділяти проблеми, які потрібно розв'язати, й визначати конкретні завдання для їх вирішення; самостійно знаходити, обробляти, аналізувати, узагальнювати і презентувати необхідну інформацію, виділяючи певні структурні елементи, можливі протиріччя чи типи системних моделей; уміти мобільно й нестандартно мислити, логічно й виважено будувати свої думки, генерувати нові ідеї, наводити переконливу аргументацію і знаходити єдине правильне рішення у певних ситуаціях чи змінювати свою позицію на основі доведених фактів і аргументів; відстоюючи власні принципові позиції, аналітично розглядати досліджувану сферу й відкрито сприймати думки інших. Саме такий широкий зміст вкладають у дефініцію «критичне мислення» як складний психологічний і соціально-історичний феномен науковці, які зазначають, що це необхідно не лише для розвитку особистості, а є незаперечною умовою суспільного прогресу [1].

Проаналізувавши чимало підходів до визначення цього поняття, можна виділити певні властивості критичного мислення, такі як рефлексивність, тобто уміння здобувача вищої освіти не лише працювати з одержаними знаннями, а і спиратися на власні способи їх отримання; прагматичність – у можливості застосовувати отримані знання у практичній діяльності; суб'єктність, тобто убудованість отриманих знань у систему власного життєвого досвіду. Критичне мислення як процес свідомої діяльності особистості з аналізу дійсності чи її певної сфери через синтез отриманої інформації та особистісної реакції на неї на початковому етапі, проходить у подальшому ще кілька стадій: розгляд різних думок, їх аналіз і вибір власної позиції на основі зіставлення з іншими, добір аргументів, доказів і безперечних фактів на підтримку обраної ідеї, коректне застосування отриманих результатів і, нарешті, прийняття виваженого рішення.

Необхідно зазначити, що сучасні дослідження даної проблеми показують:

лише близько 25% школярів і здобувачів вищої освіти володіють даними навичками і ще менше – прийомами критичного мислення [2, с. 42]. Отже, важливо знаходити найефективніші педагогічні засоби для розвитку критичного мислення, оскільки його сформовані навички допомагають у прийнятті найбільш вірних, оптимальних рішень як у навчальній, так і в подальшій професійній діяльності, відкритості до нових ідей, креативних думок, різноманітних знань.

Унікальний Сократівський, або евристичний метод опитування, який можна активно застосовувати на практичних (семінарських) заняттях у вищій школі, допомагає здобувачам вищої освіти у формуванні навичок пошуку знань, а не їх пасивного отримання, незалежного критичного мислення, умінь висловлювати власну думку, доводити її й толерантно сприймати точку зору співрозмовника. Цей метод зводиться не лише до навчання за допомогою запитань, а й до особливого способу мислення, що підводить до дослідження різноманітних ідей у контексті, розгляду основ проблеми та виявлення припущень і, нарешті, прийняття обґрунтованого судження і власної точки зору, а в загальному сенсі є дієвим засобом вивчення реальності. Мета даного методу, як вказував Уорд Фарнсворд у дослідженні «The Socratic Method», – побачити зсередини роботу розуму, його недоліки й помилки, виправити їх [3].

Запитання першого етапу опитування, за Сократівським методом, поділяються на відкриті й закриті. Відкриті запитання спонукають до визначення поняття; це можуть бути запитання для уточнення змісту (на кшталт: «Що Ви маєте на увазі?», «Чи можете пояснити це більш детально?», «У чому головна проблема?» тощо) та запитання для генерації припущень, як от: «Які припущення Ви можете зробити?», «Що це означає?». Закриті питання використовуються для розуміння, чи погоджується співрозмовник з певним твердженням чи висловом, та згоди до продовження бесіди. На наступному етапі уточнюється аргументація твердження, виявляється розбіжність співрозмовників у їхніх переконаннях (важливо не змушувати опонента визнати свою помилку чи неправоту, а лише виявити повні чи часткові протиріччя). Цей прийом, названий еленхосом, використовується для перевірки узгодженості співрозмовників щодо подальшого діалогу («Чи можемо погодитися, що ця ідея правильна?», «А чи можете підтвердити Ваші припущення?», «Що змусило Вас так думати?», «Якої інформації тут бракує?», «Чи врахували Ви думки науковців?», «Чи маєте Ви на це альтернативний погляд?») [3]. Для третього етапу опитування характерні запитання, що виявляють принцип, який лежить в основі відповідей чи тверджень опонента. Запитання четвертого етапу вимагають від співрозмовника пошуку аналогій для полегшення уявити певні ідеї. А на п'ятому етапі, за прикладом самого Сократа, співрозмовники повинні зізнатися у своєму невігластві, бо мудрість здобувається не лише повною згодою опонентів, а й умінням прийняти незгоду та навчитися цінувати вміння спростовувати твердження [3]. Фінальними можуть бути запитання для формування висновку: «У чому суть даного дослідження?», «Яке це має значення?», «Як це пов'язане з попередніми знаннями?», «У чому схожість (відмінність) даних тверджень?».

Таким чином, в основі Сократівського методу опитування лежить п'ять етапів, запитання яких повинні бути розташовані в такому порядку, щоб відповіді на них збирали зв'язну, логічно побудовану, структуровану розповідь з

досліджуваної проблеми, коли одна думка переростає в наступну, і, як вірно вказала дослідниця О. Нефедченко, у «вільному обміні думками між рівноправними співрозмовниками; визначенні понять, пов'язаних із предметом обговорення та взятих із практики; виявленні ролі учасників у діалозі і визначенні композиції ролей; установленні суперечностей; усуненні їх шляхом з'ясування залежності одиничного та загального, творчого знаходження нового...» [4, с. 136].

Отже, можна зробити висновок, що застосування в навчальному процесі вищів Сократівського методу опитування сприятиме розвитку навичок спостереження, інтерпретації, аналізу, оцінки, пояснення і метапізнання як роздумів про власні розумові процеси, тобто критичного мислення, формування якого віднесено до найнеобхідніших навичок здобувачів вищої освіти для розбудови успішного майбутнього [5, с. 131].

Список використаних джерел:

1. Суровцева Р. Педагогічні умови формування критичного мислення молодших школярів. *Гуманізація навчально-виховного процесу: зб. наук. праць*. Слов'янськ, 2009. Вип. XLIV. С. 130–137.
2. Терно С. О. Критичне мислення – сучасний вимір суспільствознавчої освіти. Запоріжжя : Просвіта, 2009. 268 с.
3. Метод Сократа: практичне керівництво. Дайджест бестселера Уорда Фарнсворда «The Socratic Method». URL : <https://rozum.love/>
4. Нефедченко О. Сократівська діалогічна евристика та її розвиток у зарубіжній і вітчизняній освіті. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2017. Вип. 5 (69). С. 132–145. URL : <https://doi.org/10.24139/2312-5993/2017.05/132-145>.
5. Надурак В. Критичне мислення: поняття та практика. *Філософська методологія і освітні технології*. 2022. Вип. 28(2). С. 129–147. URL : <https://doi.org/10.31874/2309-1606-2022-28-2-7>.

СИНЕРГЕТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ІНТЕГРАЦІЇ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, НАУКИ ТА ПРАКТИКИ В ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНО-ГУМАНІТАРНОГО ПРОФІЛЮ

Шейко Сергій, к. філос. н., доцент;
Приходько Сергій, к. політ. н., доцент

Початок ХХІ ст. характеризується потужним розвитком наукового знання та застосування якісно нових педагогічних технологій в освітянській діяльності. Важливою проблемою в галузі педагогіки залишається необхідність розробки універсальної інтеграційної методології викладу змісту сучасних освітніх програм підготовки фахівців соціально-гуманітарного напрямку.

Пошуки синтетичного методу дослідження та подання змісту навчальних дисциплін мають розпочинатися із з'ясування сутності філософської категорії «всезагального», а точніше – діалектичної взаємодії категорій «одиничного», «особливого» та «загального» в їх взаємодоповненні. Інноваційні педагогічні технології знаходяться в постійному розвитку, нескінченному процесі пізнання,